

NEMSOKÁRA MEGTARTHATNÁM HATVANÉVES JUBILEUMOMAT...

Lehár Ferenc emlékezései a régi, szép pesti évekre

Lehár Ferenc budapesti tartózkodása alatt pályájának kezdeteiről a következőket mondotta:

— Amint talán tudja: apám is katonakarmester volt, nagyon tanult, nagyon jószótónú zenész. Így a zene levegőjében nőttem fel. A piarista gimnáziumot végeztem Budapesten és az énekórákon nekem volt szabad osztálytársaimat a harmóniumon kísérni. Erre nagyon büszke voltam: mindig arról álmodtam, hogy egyszer még saját zenémet fogom dirigálni. Hiszen mint gimnazista már sokat komponáltam és ha jól emlékszem: hat éves voltam akkor, mikor átadtam első dalomat anyámnak, mint születésnap ajándékot. Ennek a dalnak nagy sikere volt, de csak az édesanyámnál. Nekem azonban így is jól esett.

— Apám mindent megtett, kiképzésem érdekében, de a szűk anyagi keretek természetesen korlátozták a lehetőséget. Már az is nagy áldozat volt részéről, hogy Budapesten és Prágában elvégezhettem zenei tanulmányaimat. Mivel minden érdeklődésem a zenének szólt, viszont valamilyen kenyérkeresetre kellett gondolnom: apám úgy látta a leghelyesebbnek, ha az ő pályáját követem. Mint a budapesti katonazenekar dirigense elég jó összeköttetéseket szerzett és így csakhamar megkaptam karmesteri kinevezésemet, még pedig a *pólai helyőrséghez*. Így azután néhány szép évet töltöttem Pólában, ahol pozíciómát nagyon megerősítettem, hogy néhányszor jászhatam II. Vilmos német császár előtt. A német császár nagyon megdicsért engem, feljebbvalóim előtt is, és ennek annál nagyobb súlya volt, mert II. Vilmos akkor zenei tekintélynek számított. Hiszen maga is foglalkozott komponálással. Gyakorlat: haszon azonban nem származott a császári dícséretekből. Legföljebb annyi, hogy erősödött általam önbizalmam és így teljes hittel fejeztem be *Kukuska* című operámat, amellyel a világot akartam meghódítani. Barátaim egy része azonban csak mosolygott rajtam, hiszen titokban minden katonai karmester operákat ír és mindegyik bizik abban, hogy egy napon világhírré fogja felcserélni a tamburmajori pálcát. Én azonban annyira hittem a *Kukuska* sikerében, hogy otthagytam állásomat, hátat fordítottam Pólának, és valóban sikerült elérnem, hogy hosszú küzdelem után a lipcei operában színre került a *Kukuska*. Még pedig nagy erkölcsi sikerrel. Vagy legalább sokat tapsoltak és sokan dícsérték zenémet. Ami az anyagiakat illeti: a lipcei előadás jóformán semmit nem hozott a konyhára és üres zsebbel néztem a jövő elé.

— A jövő akkor elsősorban azt jelentette számomra, hogy a *Kukuska* előtt nyíljon meg a budapesti opera kapuja is. A Lipcsében elért erkölcsi siker végül mégis csak ajánló levél volt egy fiatal magyar zeneszerző számára. Azután apám ebéd után naponként együtt kávézott Káldy Gyulával, az Opera akkori igazgatójával és így naponként módja volt sürgetni operám elfogadását. Káldy Gyula váltig azt mondogatta, hogy neki nagyon tetszik zeném, és okvetlen műsorra akarja tűzni operámat, de az ígéret igen hosszú ideig ígéret maradt. Káldy Gyula újból és újból későbbre tőlt a várva-várt bemutatót. Én pedig száz aggodalom között töltöttem a várakozás néhez napjait, mialatt már törzsvendég lettem a *Korona-kávéházban* Káldy asztala mellett. Az igazgató szívesen látott asztalánál, megbeszéltem velem minden részletkérdést, gyönyörűen kiosztottuk már az összes szerepeket, csak éppen az első próbát nem akarta sehogysem kitűzni.

— Azt hiszem elsősorban Mäder Raulnak köszönhetem ha a *türelmem végül megírta rózsát* termelt. Mäder akkoriban került az operához, mint karmester és őszinte melegséggel karolta fel ügyemet, Egy napot

titokzatos arccal lépett hozzám, karonfogott és így szólt:

— Gyere velem, majd mutatok neked valamit.

— Útközben nem akarta elárulni, mi is a nagy titok? Csak bevitt az Operaház portásfülkéjébe, ahol a fekete táblán függött egy fehér cédula: *Holnap délelőtt tíz órákor a Kukuska első próbája*. Szinte elszédültem a boldogságtól, mikor a nagy fekete táblán megláttam ezt a kis fehér cédulát.

— Éppen huszonkilencedik születésnapomon volt a *Kukuska* budapesti premierje. Két esztendővel a lipcei bemutatás után. Harmincöt év óta tartozom tehát a budapesti opera „házi szerzői” közé és a *Giuditta* most negyedik premierem volt a budapesti operában. A második operai bemutatásomat Mäder Raulnak köszönhetem. Mikor Mäder lett igazgató, újból színrehozott engem, pedig akkor már régen mint operett-író voltam elkönyvelve. Gyönyörű szereposztásban ment a *Hercegisasszony*, *Környeg* Bélával, és *Szamosy* Elzával. Mind a ketten akkor álltak művészi pályájuk csúcspontján. Sem *Környeg*, sem *Szamosy* nem voltak egyoldalúak és nem csupán az operai színpadon álltak meg helyüket. Így színészilag szintén kitűnő volt az előadás és legszebb emlékeim közé tartozik.

— Első igazi operettsikerem: Budapesten harminckét év előtt *A Drótoszt* volt. A címszerep *Sziklai* Kornélnak jutott, ennek a színes, ötletes kómikusnak és bizony Sziklait illette az érdem nagyobbik fele abban, ha a *Drótoszt* előadásai szokatlanul hosszú szériássá lett. Ámbár a *Drótoszt* tetszett másfelé is, más színpadokon, más városokban és ennek köszönhetem, hogy megszabadulhattam az anyagi gondoktól.

— Panaszodni igazán nincs okom, hiszen alig voltam túl a harmincon, mikor kedvezőre vált a pályám és eljutottam a gondtalanság ösvényére. Mint idestova har-

minc esztendő ma már a *Víg özvegy*, aki hű maradt hozzám a három évtizeden át és mindig bőkezűen gondoskodott rólam. Hiszen még most sem múlik el egy esztendő úgy, hogy a *Víg özvegy* ne kerüljön színre egy sor városban. Néha olyan egzotikus helyeken, amelyeknek nevét sem nagyon hallottam odáig. Vagy például Párizsban csak nemrég érte el az előadásoknak kivételesen hosszú sorát a *Víg özvegy*. Párizs soha még nem mutatott annyi érdeklődést és barátságot irántam, mint a közelmúlt években és hetenként át személyesen is dirigáltam Párizsban.

— A *Víg özvegy* budapesti előadása gyönyörű emlékem. *Fedák* Sárival, akinek tehetsége, eredetisége, temparementuma éppen itt, ebben a szerepben robbant ki teljes erővel. Főleg pedig itt bontakozott ki először a maga teljességében *Fedák* női varázsa mivel a *Víg özvegy* előtt, majd a *Víg özvegy* után nadrágszerepben volt nagy sikere. (Az egyik nadrágszerep a *Bob herceg* volt, a másik a *János vitéz*.) Danillo herceget Rátonyi Ákos játszotta, finom és természetes eleganciával, egyszerű, meleg férfiasággal. Igazi őszinteséggel, minden hangsúlyában és minden mozdulatában.

— Mit mondjak emlékeimről? A *Víg özvegy* óta valóban élhettem volna nagy életet, de nekem a zene az igazi nagy életem: és szinte majdnem minden fontos emlékem — zenei emlék. Életemben tehát nincs sok szín és változatosság. Az év nagyrésze Bécsben. A nyári hetek mindig Ischlben. Sok régi kedves barát, akiket nem szoktam cserélni. Amint általában nem változtatok szokásaimon, és ma sincsenek nagy igényeim. Ha éppen úgy fordulnának a dolgok: most sem jelentene számomra túl nagy áldozatot, ha megint katonai karmesteri fizetést kellene a hónap elejétől a hónap végéig beosztanom.

— Higyje el, nem a vagyon és a gazdagság álma csábított arra, hogy elhagyjam Pólát és lemondjak a biztos, fix állásról,

akkor, amikor üres volt a zsebem és csak remények voltak a kezemben. Optimista remények ugyan, de bármennyire bíztam is bennük: azért nagyon éreztem a pesszimizista valóság nyomását. Ha mégis vállaltam a kockázatokat és a bizonytalanságot, akkor ez nem pénzért történt és nem is azért, amit dicsőségnak szokás nevezni. A zenéért hagytam ott az állást. Azért, hogy testet, formát, alakot adhassak azoknak a melódiáknak, amelyek kísértettek bennem és rajzottak körülöttem. Komponálnom kellett, mert erre születtem és mert boldogtalan lettem volna, ha mással vagyok kénytelen időmet tölteni.

— Igazi szerencsémnek azt tekintem, hogy egy hosszú élet legnagyobb részén át mindig azt lehettem és azt tettem, ami leginkább érdekelt és leginkább elégitelt ki. Legszebb emlékem pedig — azt hiszem, — mégis csak a *Kukuska*. Akármennyit kellett böjtölnöm miatt, akármilyen hosszú, keserves várakozásokba került a *Kukuska* rövid pályafutása és akárhány csalódás ért is miatt. Ma is eleven még bennem a lázas izgalom, amelyet *Falzar* Ferenc sorhajóhadnagynak „háziilag” készült librettóját olvastam el. Azt a librettót, amelyet még ma is nagyon szeretek. És ugyanilyen elevenen él bennem még sok más izgalmas óra, amelyhez a *Kukuska* jóvoltából jutottam.

— Vannak olyan barátaim, akik úgy látják, hogy nem elég színesen éltem, nem eléggé használtam ki azokat a lehetőségeket, amelyet az ismert név és pénz adnak meg valakinek. Azt hiszem, ilyen barátaimnak nincs igazuk. Én szeretettel gondolok vissza életemre. Szeretem régi és újabb emlékeimet és nem szeretnék másképp élni, mint ahogyan éltem...

Helkan, kedvesen beszél *Lehár*. Ajkán és szemében azzal a szerény kis mosollyal, amely lénye és természete. Itt és ott talán meghamisítja a beszélgetés igazi hangját ez az interjú. Mert nem lehet reprodukálni *Lehár* Ferenc őszinte szerénységét. Azt a zavart, amely három évtizedes „gyakorlat” után is mindig újból elfogja, ha saját magáról kell beszélnie. Sikereiről és érzéseiről. Nem először támadt az az érzésem, hogy *Lehár* Ferenc szemében nem az az igazi siker, hogy a *Víg özvegy* a legtöbb helyen játszott és a legtöbbszor játszott operett, mióta operettek vannak. Amint talán nem fontos neki néhány más rekord-eredmény sem. És nem tulajdonít jelentőséget másnak, mint egyetlen sikernek. Annak, hogy néha némelyik kompozíciójával — meg volt elégedve.